

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.12.2015, sp. zn. 29 Cdo 4269/2014, ECLI:CZ:NS:2015:29.CDO.4269.2014.1

Číslo: 11/2017

Právní věta: Věřitel, který (ač tak mohl učinit) v propadné přihlašovací lhůtě nepřihlásil pohledávku za dlužníkem do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, nemá podle § 98 a § 99 insolvenčního zákona právo na náhradu škody nebo jiné újmy (způsobené nedobytností pohledávky) vůči osobě uvedené v § 98 odst. 2 insolvenčního zákona, která ve smyslu ustanovení § 98 odst. 1 insolvenčního zákona porušila povinnost podat insolvenční návrh na majetek dlužníka.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 17.12.2015

Spisová značka: 29 Cdo 4269/2014

Číslo rozhodnutí: 11

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Insolvence, Náhrada škody

Předpisy: § 420 obč. zák.

§ 98 IZ

§ 99 předpisu č. 182/2006Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 3. 4. 2014, sp. zn. 57 Co 24/2014.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Karviné rozsudkem ze dne 24. 6. 2013, č. j. 27 C 62/2013-54, zamítl žalobu, kterou se žalobce (V. CZ s. r. o.) domáhal vůči žalovanému (P. Ch.) zaplacení částky 140 247 Kč s příslušenstvím tvořeným zákonným úrokem z prodlení za dobu od 27. 11. 2011 do zaplacení (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

2. Soud vyšel zejména z toho, že:

[1] Žalovaný je jednatelem společnosti O. S. s. r. o. (dále též jen „společnost“).

[2] Dne 13. 4. 2010 bylo proti společnosti zahájeno insolvenční řízení.

[3] Usnesením ze dne 29. 6. 2010, č. j. KSOS 14 INS 3831/2010-A-8, zjistil Krajský soud v Ostravě (dále též jen „insolvenční soud“) úpadek společnosti a ustanovil insolvenční správkyňi.

[4] Usnesením ze dne 31. 8. 2010, č. j. KSOS 14 INS 3831/2010-B-7, prohlásil insolvenční soud konkurs na majetek společnosti, s tím, že jde o nepatrný konkurs.

[5] Žalobce tvrdí, že má za společností vykonatelné pohledávky na zaplacení kupních cen za dodané zboží v celkové výši 140 427 Kč. Tyto pohledávky žalobce nepřihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek společnosti.

[6] V projednávané věci se žalobce domáhá zaplacení částky 140 427 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody, jíž mu měl způsobit žalovaný jako jednatel společnosti tím, že porušil povinnost podat bez zbytečného odkladu insolvenční návrh podle § 98 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

3. Na tomto základě soud uzavřel, že žaloba není důvodná, jelikož žalobce nepřihlásil pohledávku do insolvenčního řízení vedeného na majetek společnosti. Přihlášení pohledávky je přitom (v intencích § 99 odst. 2 insolvenčního zákona) předpokladem úspěšnosti nároku na náhradu škody uplatněného vůči žalovanému dle § 99 odst. 1 insolvenčního zákona.

4. K odvolání žalobce Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 3. 4. 2014, č. j. 57 Co 24/2014-76, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

5. Odvolací soud vycházejí z ustanovení § 98 odst. 2 a § 99 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona – dospěl po doplnění dokazování (jež potvrdilo skutková zjištění okresního soudu) a po přezkoumání rozsudku okresního soudu k následujícím závěrům:

[1] S odvolatelem lze souhlasit v tom, že odpovědnost osob uvedených v ustanovení § 98 odst. 2 insolvenčního zákona za porušení povinnosti podat insolvenční návrh je obecnou odpovědností za škodu založenou na presumpci zavinění, s možností dotčených osob se této odpovědnosti zprostit. K těmto závěrům při výkladu § 3 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. prosince 2007 (dále též jen „ZKV“), dospěl Nejvyšší soud v „rozhodnutí“ sp. zn. [29 Odo 1220/2005](#) (jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. [29 Odo 1220/2005](#), uveřejněný pod číslem 33/2008 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek /dále jen „R 33/2008“/, který je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu).

[2] Nad rámec argumentace okresního soudu odvolací soud dodává (v návaznosti na R [33/2008](#)), že ustanovení § 99 insolvenčního zákona samostatně pojmenovává základní předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu a coby lex specialis má přednost před obecnou úpravou uvedenou v ustanovení § 420 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013.

[3] Platí tedy, že nepřihlásil-li věřitel pohledávku do insolvenčního řízení (vedeného na majetek společnosti – dlužníka), není splněn (se zřetelem k dikci § 99 odst. 2 insolvenčního zákona) základní předpoklad odpovědnosti za škodu způsobenou statutárním orgánem, a to vznik škody. Podle označeného ustanovení totiž škoda nebo jiná újma podle odstavce 1 spočívá v rozdílu mezi v insolvenčním řízení zjištěnou výší pohledávky přihlášené věřitelem k uspokojení a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení této pohledávky obdržel.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu (jak rozebráno níže), namítaje, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. (tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci) a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

7. Konkrétně dovolatel vytýká odvolacímu soudu nesprávnost závěru, že předpokladem vzniku odpovědnosti žalovaného za škodu způsobenou porušením povinnosti podat (včas) insolvenční návrh na majetek společnosti je přihlášení pohledávky do insolvenčního řízení vedeného na majetek společnosti (/insolvenčního/ dlužníka).

8. Dále dovolatel uvádí, že soudy nevzaly v potaz závěry vyjádřené v R [33/2008](#), z nichž plyne, že pro úspěšné uplatnění náhrady škody podle § 3 odst. 2 ZKV musí být osvědčen úpadek dlužníka, což se v dané věci stalo. Další podmínky pro uplatnění práva na náhradu škody insolvenční zákon neupravuje a z ustanovení § 99 insolvenčního zákona nelze dovozovat povinnost věřitele přihlásit pohledávku za dlužníkem u insolvenčního soudu. Ustanovení § 99 odst. 2 insolvenčního zákona pouze vymezuje výši náhrady škody, kterou může věřitel požadovat, nikoli předpoklad vzniku práva na náhradu škody

9. Neobsahuje-li insolvenční zákon jasné vymezení podmínek pro přiznání náhrady škody, je podle dovolatele nutné vyjít z obecné úpravy náhrady škody obsažené v občanském zákoníku. Odpovědnost za škodu podle této obecné právní úpravy je dána splněním čtyř předpokladů, a to porušením povinnosti podat insolvenční návrh, vznikem škody, příčinnou souvislostí mezi porušením povinnosti a vznikem škody a zaviněním škůdce, které je presumováno. Všechny tyto předpoklady byly v projednávané věci splněny.

10. Žalovaný považuje rozhodnutí odvolacího soudu za správné a navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

11. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

12. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť rozsudek odvolacího soudu závisí na vyřešení (dovolatel otevřeně), otázky, zda práva na náhradu škody nebo jiné újmy způsobené porušením povinnosti podat insolvenční návrh, se může domáhat (proti osobám uvedeným v § 98 odst. 1 insolvenčního zákona) pouze věřitel, který pohledávku za (insolvenčním) dlužníkem (zde společností) přihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka. Potud jde o otázku dovolacím soudem dosud neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

13. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

14. S přihlédnutím k době, kdy měly vzniknout pohledávky žalobce vůči společnosti a kdy též (dle

žalobních tvrzení) mělo dojít k porušení povinnosti podat insolvenční návrh na majetek společnosti (leden až květen 2008), je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný především výklad insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2008 (tj. naposledy ve znění zákona č. 362/2007 Sb.).

15. Podle ustanovení § 98 insolvenčního zákona dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je povinen podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo při náležité pečlivosti měl dozvědět o svém úpadku. Tuto povinnost má i tehdy, byl-li pravomocně zastaven výkon rozhodnutí prodejem jeho podniku nebo exekuce podle zvláštního právního předpisu proto, že cena majetku náležejícího k podniku nepřevyšuje výši závazků náležejících k podniku; to neplatí, má-li dlužník ještě jiný podnik (odstavec 1). Povinnost podle odstavce 1 mají i zákonní zástupci dlužníka a jeho statutární orgán a likvidátor dlužníka, který je právnickou osobou v likvidaci. Je-li těchto osob více a jsou-li oprávněny jednat jménem dlužníka samostatně, má tuto povinnost každá z nich. Insolvenční návrh podávají jménem dlužníka (odstavec 2). Povinnost podat insolvenční návrh podle odstavců 1 a 2 není splněna, bylo-li řízení o insolvenčním návrhu vinou navrhovatele zastaveno nebo byl-li jeho insolvenční návrh odmítnut (odstavec 3).

16. Dle ustanovení § 99 insolvenčního zákona osoba, která v rozporu s ustanovením § 98 nepodala insolvenční návrh, odpovídá věřiteli za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobí porušením této povinnosti (odstavec 1). Škoda nebo jiná újma podle odstavce 1 spočívá v rozdílu mezi v insolvenčním řízení zjištěnou výší pohledávky přihlášené věřitelem k uspokojení a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení této pohledávky obdržel (odstavec 2). Osoba uvedená v odstavci 1 se odpovědnosti za škodu nebo jinou újmu podle odstavce 2 zproští, jen prokáže-li, že porušení povinnosti podat insolvenční návrh nemělo vliv na rozsah částky určené k uspokojení pohledávky přihlášené věřitelem v insolvenčním řízení, nebo že tuto povinnost nesplnila vzhledem ke skutečnostem, které nastaly nezávisle na její vůli a které nemohla odvrátit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po ní spravedlivě požadovat (odstavec 3).

17. K rozhodnému znění insolvenčního zákona (co do podoby citovaných ustanovení) budiž dodáno, že ustanovení § 98 a § 99 insolvenčního zákona v rozhodném znění se sice neliší od ustanovení § 98 a § 99 insolvenčního zákona ve znění účinném v době vydání napadeného rozhodnutí (ani v aktuálním znění), nicméně s přihlédnutím k bodům 5. a 6. části první, článku I, zákona č. 217/2009 Sb. kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, a k části šesté, článku IX téhož zákona platila (byla účinná) v době od 20. 7. 2009 do 31. 12. 2011 jiná dikce § 98 odst. 1 insolvenčního zákona.

18. K argumentaci dovolatele závěry obsaženými v R 33/2008 Nejvyšší soud na tomto místě předesílá, že již v důvodech usnesení ze dne 29. 4. 2010, sen. zn. [29 NSČR 30/2009](#), uveřejněného pod č. 14/2011 Sb. rozh. obč., zdůraznil, že pro insolvenční řízení nelze bez dalšího (automaticky) přejímat judikatorní závěry ustavené při výkladu zákona o konkursu a vyrovnání (a to především proto, že insolvenční zákon obsahuje poměrně podrobná procesní pravidla, jež je třeba vnímat v jejich komplexnosti a jejichž pojetí ne vždy /a to zpravidla záměrně/ odpovídá tomu, jak bylo v obdobné procesní situaci postupováno za účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání).

19. Z porovnání textu § 3 ZKV (vykládaného v R [33/2008](#)) s textem § 98 a § 99 insolvenčního zákona plyne, že důvodem, pro který nelze závěry formulované pro poměry upravené zákonem o konkursu a vyrovnání k porušení povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka automaticky převzít pro poměry upravené insolvenčním zákonem k porušení povinnosti podat insolvenční návrh, je především rozdílná konstrukce možného vzniku škody nebo jiné újmy způsobené dlužníkovu věřiteli tím, že některá z osob uvedených v § 98 insolvenčního zákona porušila povinnost podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, kdy se dozvěděla nebo při náležité pečlivosti měla dozvědět o dlužníkově úpadku (§ 99 odst. 1 insolvenčního zákona).

20. V R [33/2008](#) Nejvyšší soud přijal (při absenci výslovné úpravy v textu zákona o konkursu a vyrovnání) k otázce předpokladu odpovědnosti za škodu spočívající ve vzniku škody následující závěry:

[1] Skutečnou škodou, jež věřitelům může vzniknout tím, že nebyl podán návrh na prohlášení konkursu, ač se tak mělo stát dle § 3 ZKV, se rozumí rozdíl mezi částkou, jíž by se věřitelům dostalo na úhradu jejich pohledávek v konkursu, kdyby návrh byl podán včas, a částkou, kterou nakonec na úhradu svých pohledávek v konkursu obdrželi; to platí i pro věřitele, jejichž existující pohledávky v době, kdy měl být podán návrh na prohlášení konkursu, ještě nebyly splatné.

[2] U věřitelů, jejichž pohledávky vznikly až v době prodlení osob uvedených v § 3 odst. 2 ZKV se splněním povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu, se takovou škodou rozumí rozdíl mezi tím, co dlužníku zbývá splnit věřiteli v době, kdy je návrh na prohlášení konkursu podán, a částkou, kterou věřitel posléze obdržel v konkursu na úhradu této pohledávky.

21. K tomu budiž řečeno, že ačkoliv R [33/2008](#) uvedenou myšlenku dále nerozvíjí, závěr formulovaný v předchozím odstavci (ve vazbě na částku, „kterou věřitel posléze obdržel v konkursu na úhradu pohledávky“) i v poměrech upravených zákonem o konkursu a vyrovnání předpokládal, že šlo (tam, kde by bez přihlášky nebylo možné uspokojit věřitele z majetku konkursní podstaty) o věřitele s přihlášenou a zjištěnou pohledávkou. Jiný výklad by vedl k absurdnímu závěru, že věřitel, který v konkursu vedeném na majetek úpadce neobdržel na úhradu své pohledávky ničeho jen proto, že ji včas a řádně nepřihlásil (nebo proto, že v důsledku účinného popření pohledávky nedošlo v konkursu k jejímu zjištění), může požadovat náhradu škody ve výši odpovídající celé neuhrazené pohledávce.

22. Dovolatel se proto mýlí, usuzuje-li, že automatické převzetí závěrů obsažených v R [33/2008](#) by bez dalšího vedlo k úsudku o nesprávnosti napadeného rozhodnutí.

23. Insolvenční poměry se od poměrů upravených zákonem o konkursu a vyrovnání liší (a možnost automatického převzetí závěrů plynoucích z R [33/2008](#) vylučují) především tím, že ustanovení § 99 odst. 2 insolvenčního zákona definuje předpoklad odpovědnosti za škodu (nebo jinou újmu) způsobenou porušením povinnosti podat insolvenční návrh spočívající ve vzniku škody (nebo jiné újmy) tak, že škoda (nebo jiná újma) může spočívat pouze v rozdílu mezi výší pohledávky, kterou věřitel přihlásil u insolvenčního soudu a která byla v insolvenčním řízení zjištěna, a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení obdržel na uspokojení této pohledávky.

24. Jestliže věřitel (jenž tak má postupovat /ve smyslu § 165 a násl. insolvenčního zákona/, chce-li být uspokojen z majetkové podstaty dlužníka) pohledávku za dlužníkem nepřihlásí do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (§ 173 a násl. insolvenčního zákona), nemůže být jeho pohledávka zjištěna (§ 201 insolvenčního zákona), v důsledku čehož se věřiteli v insolvenčním řízení nedostane ničeho na její uspokojení.

25. Jinými slovy, věřiteli, který nepřihlásil pohledávku za dlužníkem do insolvenčního řízení v propadné přihlašovací lhůtě plynoucí z ustanovení § 173 odst. 1 insolvenčního zákona a jenž proto neobdrží na úhradu této pohledávky z majetkové podstaty dlužníka ničeho, nevznikne škoda (nebo jiná újma) uplatnitelná vůči osobě uvedené v § 98 odst. 2 insolvenčního zákona. Tomu odpovídá i úprava zproštění odpovědnosti v § 99 odst. 3 insolvenčního zákona.

26. K předpokladu vzniku škody spočívající v povinnosti věřitele pohledávku přihlásit do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (společnosti) nelze přihlížet (z povahy věci) jen tam, kde věřitel takovou možnost, ani neměl. O takový případ mohlo jít např. tehdy, byl-li insolvenční návrh dlužníka zamítnut pro nedostatek majetku podle § 144 insolvenčního zákona, ve znění účinném

do 31. 12. 2013. K tomu budiž dodáno, že možnost věřitele přihlásit pohledávku do insolvenčního řízení v době do rozhodnutí o insolvenčním návrhu, plynoucí z ustanovení § 110 insolvenčního zákona, je pro daný účel nerozhodná, jelikož konstrukce nároku plynoucího z ustanovení § 98 a § 99 insolvenčního zákona předpokládá osvědčení stavu úpadku, jenž plyne až z rozhodnutí o úpadku. Jakkoli stav úpadku dlužníka „osvědčovalo“ v době do 31. 12. 2013 i rozhodnutí o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku, je zjevné, že věřitel, jenž se spolehl na správnost takového rozhodnutí (a nepodal proti němu odvolání podle § 144 odst. 3 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013) již po jeho účinnosti neměl důvod přihlašovat pohledávku do insolvenčního řízení. Možnost podmínit vznik škody přihláškou pohledávky do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka nebude pravidelně dána ani tam, kde byl dlužník (před zahájením insolvenčního řízení) vymazán z veřejného rejstříku postupem podle § 82 odst. 1 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (ve znění účinném od 1. 1. 2014).

27. Lze tedy shrnout, že věřitel, který (ač tak mohl učinit) v propadné přihlašovací lhůtě nepřihlásil pohledávku za dlužníkem do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, nemá podle § 98 a § 99 insolvenčního zákona právo na náhradu škody nebo jiné újmy (způsobené nedobytností pohledávky) vůči osobě uvedené v § 98 odst. 2 insolvenčního zákona, která ve smyslu ustanovení § 98 odst. 1 insolvenčního zákona porušila povinnost podat insolvenční návrh na majetek dlužníka.

28. Pro poměry dané věci pak ani v průběhu řízení nevyšly najevo žádné skutečnosti, jež by dovolovaly uzavřít, že věřitel (dovolatel) nemusel splnit požadavek přihlásit pohledávku do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka.

29. Právní posouzení věci odvolacím soudem je tudíž správné (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř. není dán), Nejvyšší soud proto zamítl dovolání podle § 243d písm. a) o. s. ř.